

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ В ХХІ СТОЛІТТІ

Розвиток полікультурної освіти в Україні не є таким стрімким у порівнянні із провідними зарубіжними країнами, такими як США, Канада та Велика Британія, оскільки в Україні полікультурна освіта набула великого значення лише наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Радянська ідеологія «рівності народів» та «національної культури» не надавала можливості етнічним меншинам розвиватися з точки зору їх історичних та культурних відмінностей.

Полікультурна педагогіка є перспективним напрямком вітчизняної науки в умовах багатонаціональної держави, якою є Україна тому, полікультурна освіта є важливим елементом у навчанні молоді в умовах етнічно поляризованого світу і включає в себе виховання поваги до інших культур: толерантність щодо інших культур, суспільну взаємодію та ін.

ВНЗ України повинні формувати навички міжкультурної компетенції своїх студентів, почуття поваги до унікальності культури кожного народу, терпимість до незвичайної поведінки, розвивати бажання позитивно ставитись до незвичних явищ, готовність реагувати на зміни, динамічність в прийнятті альтернативних рішень, формувати відсутність упереджень щодо представників інших культур.

Ідеї полікультурності закладені у різних державних документах України: Конституції України, Законі України про освіту, Національній доктрині розвитку освіти, Концепції національного виховання, Законі про дошкільну освіту, Державному стандарті базової й повної середньої освіти, Законі про вищу освіту, Концепції гуманітарної освіти України тощо.

В Україні полікультурна освіта є частиною національної, як зазначається в «Національній доктрині розвитку освіти» та «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр.». Зокрема, у «*Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр.*» зазначено, що одним із основних завдань Національної стратегії розвитку освіти є: побудова ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу, підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності [4, с.10].

У Конституції України знаходимо Статтю 11, у якій стверджується: «Держава сприяє консолідації та розвиткові української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України» [3, с. 3].

У Державній національній програмі «*Освіта (Україна ХХІ століття)*» (1994 р.) основним принципом її реалізації є гуманізація освіти, що покликана формувати цілісну картину освіти, духовність, культуру особистості і планетарне мислення: принцип національної спрямованості

освіти, що полягає в тісному зв'язку освіти з національним ґрунтом, у її органічному поєднанні з національною історією і народними традиціями, збереженні та збагаченні культури українського народу, визнанні освіти важливим інструментом національного розвитку і гармонізації національних відносин [2].

У «Концепції національного виховання студентської молоді» проголошується, що національний характер виховання полягає у формуванні людини як громадянина України незалежно від її етнічного та соціального походження, віросповідання та передбачає створення спільноти самодостатніх людей, які об'єднані національною ідеєю та оберігають власні цінності й свободи. Глобальний простір, у який інтегрується студентська молодь, передбачає засвоєння надбань культури різних народів та викликає потребу у здатності студентської молоді до входження у світовий соціокультурний простір – за умови збереження української національної ідентичності [5]. Відповідно до твердження української дослідниці Л. Ващенко, розвиток полікультурної освіти в Україні передбачає усвідомлення взаємозалежності, національної гідності та громадянської лояльності, толерантності до іншої думки, поваги до інших культур, традицій, релігій, віросповідань за принципом – «інший має право бути таким». Це допомагає уникнути міжособистісних, міжгрупових і етнічних конфліктів, культивує етноцентризму, а тим самим попередити або за необхідності зняти політичну й національну напруженість [1].

У той час як у Великій Британії існують окремі програми полікультурної освіти, у навчальних планах ВНЗ України використовуються елементи полікультурного виховання. Полікультурне виховання студентської молоді є пріоритетним напрямком підготовки фахівців у таких українських університетах як Чернівецький національний університет імені Ю Федьковича, Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника, Тернопільський національний університет імені В. Гнатюка, Бердянський державний педагогічний університет, Уманський державний педагогічний університет імені П. Тичини та ін.

Стан полікультурної освіти в Україні наразі можна охарактеризувати впровадженням законодавчих ініціатив уряду, реалізацією її елементів в окремих дисциплінах університетів й діяльністю міжнародних програм на теренах вітчизняної науки. Проте вивчення проблем полікультурності, на нашу думку, можна простежити лише у ряді певних дисциплін, що, однак, не може суттєво вплинути на суспільну думку та допомогти українським студентам оволодіти полікультурною компетентністю та конкурувати на сучасному ринку праці фахівців в умовах глобалізації.

На сьогодні існують три орієнтири, які, на нашу думку, є ключовими для реалізації досвіду полікультурної освіти британських університетів у галузі полікультурної освіти для університетів України: розвиток полікультурної освіти через науку, інтернаціоналізація навчального плану, підготовка фахівців у галузі полікультурної освіти.

В Україні не вистачає спеціалістів у галузі полікультурної освіти, які б забезпечили підготовку кваліфікованих спеціалістів, що були б конкурентно спроможними на світовому ринку праці. Крім того, в системі української вищої освіти існує велика кількість навчальних напрямів і спеціальностей, що не є прийнятним у європейських країнах, які мають у 5 разів менше навчальних дисциплін. В Україні збільшується розрив зв'язків між освітянами і працедавцями, між сферою освіти і ринком праці.

Зокрема, згідно із Болонським процесом, необхідна мобільність студентів та викладачів, проте наша система наукових ступенів складна у порівнянні із загальноєвропейською, що ускладнює мобільність викладачів і науковців у Європі в цілому.

Для забезпечення потреб полікультурної освіти ВНЗ України повинні адекватно реагувати на потреби суспільства і ринку праці, залучати до співпраці таку ланку освіти, як «коледж» та «технікум», забезпечити систему підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, брати на себе роль методологічних центрів та новаторів у галузі полікультурної освіти тощо.

В контексті вищезначеного, нами вбачається доцільним удосконалення нормативно-правової бази полікультурної освіти на державному рівні, вивчення позитивного світового досвіду із проблем полікультурної освіти шляхом ознайомлення із літературою, Інтернет-джерелами, документальними фільмами з аспектів проблеми тощо.

Наступні заходи, на нашу думку, допоможуть вітчизняним ВНЗ на практиці реалізувати вищезначене:

1. визначення попиту у полікультурній освіті в суспільстві методом соціологічного опитування студентів та викладачів;
2. створення інформаційної бази даних про форми і методи роботи з даного полікультурної освіти;
3. розробка показників результативності впровадження проекту.
4. аналіз матеріально-технічної бази, професійного кадрового забезпечення, обладнання.
5. розробка моделі партнерської взаємодії організацій-партнерів та виконавців проектів полікультурної освіти.

Аналіз заходів у реалізації полікультурної освіти приводить до рекомендацій щодо впровадження полікультурності у вітчизняну вищу освіту:

1. Чітке законодавче визначення повноважень університетів щодо впровадження і реалізації полікультурної освіти на регіональному рівні полягає у тому що завдання та принципи полікультурної освіти мають бути означені у статутах, які регламентують діяльність українських університетів

згідно із розпорядженнями Міністерства освіти і науки України. Так, університети мають статус самоврядного дослідницького державного вищого навчального закладу, який самостійно вирішує як організувати дисципліни переглядати відповідно до полікультурного навчального плану.

2. *Удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності університетів в галузі полікультурної освіти на державному рівні* вбачається у тому, що державна політика у сфері полікультурної освіти у системі вищої освіти повинна ґрунтуватися на принципах підготовки конкурентоспроможних фахівців, які мають навички роботи поліетнічному середовищі; полікультурна освіта повинна бути доступна для всіх студентів-представників етнічних меншин, які навчаються в університеті; полікультурна освіта в системі вищої освіти України не повинна контролюватися тими, чи іншими громадськими або релігійними організаціями; державна підтримка фахівців полікультурного профілю у науково-педагогічній та дослідницькій діяльності; прилучення **Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації** університетів до міжнародних організацій полікультурної освіти та інтеграція системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти;

3. *Автономізація університетів у запровадженні полікультурної освіти* полягає у необхідності розширення автономії українських ВНЗ, що передбачає право університету встановлювати власні навчальні програми, цілі та шляхи реалізації полікультурної освіти, які визначені як частина національної політики, тощо.

4. *Визначення механізмів залучення представників етнічних меншин до інтернаціоналізації навчального плану вищого навчального закладу* передбачає такі чинники: впровадження механізмів стимулювання фахівців до роботи у поліетнічному середовищі; створення умов для реалізації полікультурної освіти фахівцями вищих навчальних закладів права на працю та забезпечення гарантії рівних можливостей щодо вибору місця роботи; забезпечення розвитку наукової та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів у сфері полікультурної освіти.

5. *Визначення перспектив розвитку полікультурної освіти у закладах вищої освіти* полягає у: гармонійній взаємодії національної системи освіти, та полікультурної освіти з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави; підвищенні якості вищої освіти шляхом інтеграції до неї полікультурної освіти; розширенні автономії вищих навчальних закладів задля самоорганізації та саморегулювання, задоволенню культурних потреб суспільства тощо.

Отже, для впровадження полікультурної освіти у вітчизняну вищу освіту принципово важлива подальша трансформація системи державного управління і громадських органів, що полягає у партнерстві між державою та українським суспільством.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Ващенко Л. Технології управління інноваційними процесами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/manage/1308>
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
3. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К., 1996. – 43 с.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>
5. Про затвердження Концепції національного виховання студентської молоді : рішення Колегії МОН України від 25.06.09 р.. Протокол № 7/2–4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4310. – назва з титул. екрану